

# BARNKONSEKVENSANALYS - NY DETALJPLAN FÖR KV. BONDEN MINDRE 14

2019-04-03

## 1.1. Bakgrund

Detaljplanearbete pågår som prövar möjligheten att ändra befintlig detaljplan så att de befintliga verksamheterna kan vara kvar i fastigheten, vilket är en önskan från både fastighetsägaren och hyresgästerna. Det innebär att gällande bygglov som inte rör bostäder inte längre skulle vara planstridiga och att förskolan Hörnet skulle ges förutsättningar att söka ett nytt permanent bygglov för sina lokaler.

Denna barnkonsekvensanalys (BKA) är framtagen på uppdrag av Andersson Company Förvaltning AB av ZOEN ab.

## 1.2. Metod

Barnkonsekvensanalysen utgör en förenklad variant av denna typ av analys. Vid utökade analyser ingår även olika former av samtal och aktiviteter med barn där de själva är med och beskriver och besöker den aktuella platsen.

Den ändring av detaljplanen som är planerad, föranleder ingen förändring av barnens förskolegård vare sig utrymmesmässigt eller innehållsmässigt. En fördjupad beskrivning av platsen i dialog med barnen har därmed inte ansetts nödvändig. Sådana analyser har större värde då exempelvis en yta försvinner eller om ytan ska omorganiseras. Intervjuerna med barnen kan då ge en vägledning till hur området kan förändras.

I det fall detaljplanen antas har fastighetsägaren för avsikt att utföra en upprustning av gården. I samband med en upprustning bör en ny barnkonsekvensanalys upprättas, där man tillsammans med barnen tittar på hur gården kan utvecklas. Om detaljplanen däremot inte antas så kommer förskolan Hörnet behöva flytta från kvarteret eftersom verksamheten då blir planstridig.

I planering som rör barn så skiljer vi på barnperspektiv och barnets perspektiv. När man arbetar med ett barnperspektiv så har man kunskap om barnens behov. För att få mer specifik kunskap om de barn som berörs så måste man prata med barnen för att få deras syn. På så sätt får man även med sig barnets perspektiv. I detta arbete har vi gjort intervjuer med personal och pedagoger från de två förskolorna och platsbesök och har på så sätt fått med oss barnperspektivet, dock inte barnens perspektiv.

Platsbesök och intervjuer skedde den 4 och 6 februari 2019. Representanter från förskolan var:

- Lotta Pagels, förskolechef och pedagog vid förskolan Södermalmsbarnen
- Lena Wikström, förskolechef vid förskolan Hörnet
- Eva, pedagog vid förskolan Hörnet



**ZOEN ab**  
Sirapsvägen 3  
SE 123 56 Farsta  
tel 0733-390 645  
www.zoense

### 1.3. Plan- och bygglagen (PBL) och Boverkets syn på friyta vid förskolor

Friyta för lek och utevistelse som begrepp omfattar den yta som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse. En friyta är ytan som går att leka på och som är tillgänglig för barnen i huvudsak under skoltid men även i viss mån på fritiden. Förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering samt ytor för lastning och lossning är otillgängliga för barnen och ingår därmed inte i friytan för lek och utevistelse. Takterrasser som har begränsad tillgänglighet betraktas som kompletterande ytor och ingår därmed inte heller i friytan.

Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. I bedömningen av storlek och kvalitéer kan även ingå tillgång på och tillgänglighet till närliggande lekområden, parker och grönområden, bollplaner, idrottsplaner, bad och naturområden för orientering, skidåkning och exkursioner.

I Boverkets författningssamling ingår "Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet," som beslutades den 24 februari 2015. Här ges råd om placering och anordnande av friyta på tomter som ett råd till Plan- och bygglagen (2010:900) 8 kap. 9§ andra stycket, samt 8 kap. 10 och 11§.

I sitt råd skriver Boverket om förskolors friytor:

*Vid placering av och anordnande av friytor för lek – och utevistelse vid... förskolor... bör särskilt beaktas friytans storlek, utformning, tillgänglighet, säkerhet och förutsättningarna att bedriva ändamålsenlig verksamhet. Med ändamålsenlig verksamhet avses i dessa allmänna råd att friytan kan användas till lek, rekreation samt fysisk och pedagogisk verksamhet som friytan är avsedd för. Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. Friytan bör kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden, god luftkvalitet samt god ljudkvalitet.*

I de allmänna råden står det även:

*Friytan bör inte senare kunna tas i anspråk för annat ändamål utan att ersättas med friyta med likvärdiga möjligheter till varierande lek och utevistelse. Plan- och bygglagen ställer krav på att förskolor ska ha tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse.*

Däremot så står det inte i lagen hur stor ytan ska vara eller vad som anses vara en lämplig yta. Därför är boverkets allmänna råd framtaget för att förtydliga frågan.

Boverket har även på uppdrag av regeringen tagit fram en rapport i frågan – *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolan och förskolans utemiljö*. I rapporten anger de ett rimligt mått på ca. 40 kvm friyta per barn. De skriver även att den totala friytan bör helst överstiga 3000 kvm. På mindre gårdar kan barn få svårt att utveckla lek och socialt samspel. Stockholm saknar vägledande mått för friyta. Som jämförelse kan nämnas Malmö kommun som har 30 kvm per barn som riktlinje för friyta för sina förskolor.

Boverket skriver vidare i allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid förskolor eller liknande verksamhet på bebyggd tomt så:

*...bör det allmänna rådet till 8 kap. 9§ andra stycket tillämpas i skälig utsträckning. Vid skälighetsbedömningen bör särskilt beaktas förutsättningarna för ändamålsenlig verksamhet på friytan och att friytan är placerad så att barnen och eleverna självständigt kan ta sig mellan byggnadsverket som innehåller lokaler för förskola...*

När en byggnad ändras och ändringen kräver lov eller anmälan, ska kraven på friyta tillämpas i den utsträckning som är skälig med hänsyn till kostnaderna för arbetet och tomtens särskilda egenskaper och belägenhet.



**ZOEN ab**  
Sirapsvägen 3  
SE 123 56 Forsta  
tel 0733-390 645  
www.zoense

## 2.1 Förskolan Södermalmsbarnen

Förskolan är en privat montessoriförskola med plats för totalt 23 barn i en avdelning och startade sin verksamhet 1986. Förskolans inomhusyta är på ca 173m<sup>2</sup> i ett plan. I förskolan arbetar sex personer varav en är kock.

Kötiden till förskolan är lång varför det idag endast är tre barn under 3 år.

Förskolan använder endast gården på fredagar. Övriga dagar gör förskolan utflykter.

## 2.2 Förskolan Hörnet

Förskolan är en kommunal förskola med en inomhusyta på ca 1275m<sup>2</sup> fördelade på två plan. Förskolan har fem avdelningar med utrymme för 110 barn. De fem avdelningarna är indelade efter ålder.

Förskolans avdelningar är:

- Chili - ca 20 barn, ålder 2,5-4 år
- Kardemumma – ca 15 barn, ålder 1,5-2,5 år
- Kanel – ca 10 barn, ålder 2-3 år
- Kaktus – ca 40 barn, ålder 3,5-6 år
- Saffran – ca 20 barn, ålder 1,5-2,5 år

Förskolan har daglig verksamhet utomhus.

Antalet barn i varje avdelning kan variera men generellt är det fler barn per avdelning ju äldre barnen blir. På förskolan arbetar idag 25 personer i barngrupp, tre personer med administration och 3 kökspersonal (köket bereder även lunch till två av dagverksamheterna och till vård- och omsorgsboendet i kvarteret.

Förskolan Hörnet har funnits i fastigheten sedan 1992 och före det fanns det en annan kommunal förskola i lokalerna. Förskolan Hörnet har haft nuvarande lokalyta på plan två sedan 2007. Lokalerna på plan ett tillkom 2010.

## 2.3 Förskolornas utemiljö

Kv. Bonden Mindre 14 är beläget på Södermalm i Stockholms innerstad. Bristen på förskolor och framför allt bristen på förskolor med tillräcklig friyta i innerstaden är stor. Förskolorna i Stockholm innerstad använder i stor utsträckning stadens allmänna parker och grönområden i sin verksamhet och så även i detta fall. De två förskolorna i kvarteret använder bland annat närbelägna parker såsom Nytorget och Vitabergsparken i sin pedagogiska verksamhet. Parkerna inrymmer stora friytor lämpliga för friare lek såsom spring, pulkaåkning och klätter- och balanslek och kompletterar den egna förskolegården. De flesta barnen på förskolorna bor dessutom i direkta närområdet och är vana att röra sig i stadsmiljö.

Gården i kvarteret har en totalarea om totalt 517m<sup>2</sup>. Den rustades senast 2007 i samband med att förskolan Hörnet utökades. Gårdens programmerade friyta är 330m<sup>2</sup> varav 170m<sup>2</sup> ligger på entréplan och 160m<sup>2</sup> på plan 1. De två nivåerna är sammanlänkade med en utomhustrappa och en gångbro. Uppdelat per barn motsvarar det en tillgänglig friyta om 2,5m<sup>2</sup>/barn.

### 2.3.1 Entréplan – gården

Den nedre gården, på entréplan, nås via trappor från Nytorgsgatan 44 och direkt via trapphus från Skånegatan 75. Terrassen, på plan 1, nås via trappor och hiss från Bondegatan 40 och Nytorgsgatan 44.



Gården på entréplan är uppdelad i två nivåer. Den nedre nivån är asfalterad och inrymmer cykel- och barnvagnsparkering, kommunikationsytor och en mindre sittplats som används av vård- och omsorgsboendet. Den nedre nivån är inte tillgänglig för barnen. Den övre nivån är till största delen planerad som lekgård.

På lekgården finns ett förråd för förskolornas lekutrustning. Förrådet har även en utanpåliggande trappa som leder till plan 1. Det är populärt bland barnen att springa runt förrådet och leka, vilket inte uppskattas av personalen, eftersom det är svårt att hålla uppsikt över barnen bakom förrådet. Gården upplevs annars som säker. Ytorna till spring är begränsade. Tidigare fick barnen sparka boll på den nedre delen av gården. Idag saknas den möjligheten.

Gården på entréplan har vandrande skugga och ligger delvis helt i skugga under dagen.

På gården finns fast utrustning i form av en sandlåda, en klätterlek med rutsch och med möjlighet till rollek i den underliggande kajan. Kajan är mycket populär men är för liten och det blir ibland bråk mellan barnen om kajan. Även klätterleken fungerar bra liksom sandlådan.

Förutom den fasta utrustningen finns även flyttbara bänkbord, några förvaringslådor för lekutrustning och ett par flyttbara lekredskap där bilen och båten är väldigt populära men i mycket dåligt skick.

Förskolan Hörnet skulle gärna se att det skulle ges möjlighet till lek där barnen mer får uppleva och upptäcka mer såsom vattenlek, vindlek och bygglek. Även odling skulle vara roligt att ha möjlighet till på den nedre gården. De äldre barnen saknar delvis utmaningar och använder därför muren på gården att klättra på.

Måndag till torsdag, kl. 8-10 samt under eftermiddagarna ca 13-15 används lekgården av förskolan Hörnet. Under större delen av året lämnas barnen på två avdelningar (Chili och Kanel) på gården om morgonen av sina föräldrar. De dagar då det är för dåligt väder eller då det är för kallt lämnas barnen istället inne på avdelningarna.

Endast dessa två förskoleavdelningar, dvs max 20+10 barn, vistas samtidigt på lekgården på entréplan under måndag - torsdag. Detta motsvarar att varje barn har tillgång till 5,7m<sup>2</sup> friyta/barn under tiden de vistas på gården. Vanligtvis är antalet barn färre, än ovan angivet maxantal, på grund av utflykter, sjukdom, ledighet etc.

På fredagar används lekgården på entréplan av förskolan Södermalmsbarn, totalt 23 barn. De använder lekgården främst under två timmar på eftermiddagen. Övriga dagar gör förskolan utflykter till närbelägna parker och grönområden.

Lekgården används därför inte på fredag förmiddagar.

### 2.3.2 Plan 1 - terrassen

Gården på plan 1 består av en terrass på takbjälklag och har trätrall som markmaterial. Terrassen ramas in av ett ej klättringsbart glasräcke. En gångbro och trappa knyter samman terrassen med gården på entréplan. Terrassen nås via en balkong från trapphuset vid Nytorgsgatan 44 och direkt från trapphuset från Bondegatan 40.

På terrassen finns en paviljong med sittplatser och den fasta utrustningen utgörs av en sandlåda och ett gungdjur. Två upphöjda planteringslådor med buskar utgör det gröna inslaget på plan 1.

Terrassen är väldigt solig och saknar delvis skugga/solskydd.

Måndag till torsdag, kl. 8-10 används gården av förskolan Hörnets två avdelningar för yngre barn (Saffran och Kardemumma). På eftermiddagarna växlar användningen och en av avdelningarna för äldre barn kan då även använda terrassen. Föräldrar lämnar barnen på gården på morgonen under större delen av året, när vädret så tillåter.

Förskolan har anpassat sin verksamhet så att max 35 barn använder terrassen samtidigt vilket motsvarar 4,6m<sup>2</sup> friyta/barn.

Terrassen fungerar bra för de yngre barnen men som något torftig av de äldre. Balanslek och olika nivåer där barnen får träna sin motorik saknas även tillgång till gungdjur och vattenutkastare saknas. Terrassen upplevs av förskolan som sliten.



Terrassen på plan 1 används inte av Montessori-förskolan.

### 2.3.3 Målpunkter

Utöver gården använder besöker förskolorna intilliggande parker.

Förskolan Hörnet använder Nytorget dagligen i sin verksamhet. Avdelningen för äldre barn (Kaktus med ca 40st barn) använder Nytorget som förskolegård under förmiddagarna. Barnen lämnas av sina föräldrar på morgonen vid Nytorget och stannar sedan fram till mellanmålet.

Förskolan Hörnet gör utflykter med, framför allt de större barnen, en gång per vecka till närliggande parker, grönytor, lekplatser, museer och bibliotek. De mindre barnen gör utflykter mer sällan och då ofta i mindre grupper och med barnvagn.

Förskolan Södermalmsbarnen gör utflykter dagligen. De använder sig av närbelägna parker, grönytor, lekplatser, museer och bibliotek. De går även på dans och gör främst under sommarhalvåret gör de veckovisa lite längre utflykter till lite större sammanhängande naturområden som Hammarbybacken och Björkhagen. Barnen delas alltid in i två mindre grupper vid utflykter.

Inför varje utflykt gör pedagogerna på förskolorna en bedömning av vilken park de ska besöka. Även barnen är med och bestämmer. Pedagogerna gör även en säkerhetsbedömning inför varje utflykt för att garantera att de har rätt resurser (och pedagoger med erfarenhet) för att tryggt kunna ta hand om barnen i parkerna de besöker. Om en pedagog är sjuk en dag kan det göra att de kanske inte kan besöka en viss park. Väder spelar stor roll för utflykterna varför det vid årstider med sämre väder blir färre utflykter.

De parker som främst används av de båda förskolorna är:

- Nytorget
- Vitabergsparken
- Lilla Blecktornsparke
- Stora Blecktornsparke
- Bryggartäppan
- Stigbergsparken
- Sandbacksparken

Båda förskolorna anser att finns många bra parker och lekplatser att besöka i närområdet men att det är ett stort besöksstryck vilket påverkar möjligheten till fri lek och barnen måste samsas med barn från andra förskolor. Parkernas underhåll upplevs också som undermåligt.

## 3. Konsekvenser av detaljplanen

Förskolorna är etablerade i området och bristen på förskolor i innerstaden är stor. En ändring av befintlig detaljplan, till att permanent tillåta förskoleverksamhet i förskolan Hörnets lokaler, innebär ingen försämring för barnens möjligheter mot hur situationen ser ut idag. Om detaljplanen inte antas leder det till att barnen kommer behöva erbjudas plats till andra förskolor som också de i de flesta fall har begränsade friytor.

Gårdens begränsade utrymme ger idag endast 2,5m<sup>2</sup> friyta/barn. Eftersom friytorna är små begränsas barnens aktiviteter på gården och risk för försämrade motorisk utveckling föreligger även fortsättningsvis. Gårdens bristande storlek ställer höga krav på pedagogerna och förskolorna att arbeta aktivt med barnen för att ge dem möjlighet till fri lek under utflykter. Genom schemaläggning och ett gott samarbete tillser förskolorna att varje barn får en friyta på 4,6 respektive 5,7m<sup>2</sup> friyta/barn vid utevistelse. Gårdens begränsade friyta ställer också höga krav på gårdens programmering, utformning och på drift- och skötsel.



## 4. Slutsatser

Gården som helhet fungerar för den förskoleverksamhet som bedrivs idag i kvarteret, samtidigt är gården sliten och i behov av upprustning.

Samarbetet mellan förskoleverksamheterna fungerar idag bra och båda förskolorna upplever att de har tillräcklig tillgång till gården i den egna verksamheten. Intilliggande parker och grönområden används flitigt i verksamheten – förskolan Södermalmsbarnen gör dagliga utflykter till intilliggande parker och förskolan Hörnet har daglig förskoleverksamhet på Nytorget för de äldre barnen och veckovisa utflykter.

Skulle detaljplanen inte antas förbättras situationen avsevärt för barnen i förskolan Södermalmsbarnen men för de barn som idag går på förskolan Hörnet finns risk för att de istället måste inrymmas i andra befintliga förskolor som redan idag lider av samma brist på friyta eller att de får längre resväg till sin förskola.

I det fall planen antas bör gården rustas. Detta bör ske i samråd med barnen och förskolorna så att barnens perspektiv beaktas. Stockholm stad bör även se över hur stadsdelens parker används och hur de bättre kan rustas för att fungera som komplement till förskolornas gårdar.

## KÄLLOR

Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö, Boverket 2015

Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet. (BFS 2015:1 FRI 1), Boverket, 2015.

Rapporten är sammanställd av Staffan Tapper, ZOEN ab, april 2019.



**ZOEN ab**  
Sirapsvägen 3  
SE 123 56 Farsta  
tel 0733-390 645  
www.zoense